

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Emigrantlitteraturen (1872)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 35. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992360210144.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

Det er uundgaaeligt, at en Sjæl, der kræver saa megen Plads, maa støde an i det snevre Samfund, særligt som dette havde ordnet sig efter faste Regler henimod Slutningen af det selskabeligste af alle Aarhundreder. Werther afskyr Reglen paa alle Omraader. I hin Tid, da Poesien var omspændt af Regler, fører han alle disse Regler for Digtekunsten tilbage til «at indse det Fortræffelige og vove at udtale det.» Og Kunstner som han er, har han lige saa kætterske Meninger om Malerkunsten som om Poesien. Han træffer en ung Kaldsfælle, der kommer lige fra Akademiet og som slaar ham om Ørene med Navnene paa alle de bekendte Teoretikere, deriblandt Winckel-mann og Sulzer. Denne Fyr er ham en Rædsel. «Naturen alene, skriver han, danner den store Kunstner. Man kan sige meget til Fordel for Reglerne, *omtrent lige saa meget som til Ros for det borgerlige Samfund*. Et Menneske, der danner sig efter dem, vil aldrig frembringe noget slet eller usselt, ligesom En, der lader sig regulere af Love og Velanstændighed, aldrig kan blive en utaalelig Nabo eller mærkværdig Kæltring; til Gengæld 36 vil enhver Regel, man sige hvad man vil, ødelægge den sande Naturfølelse og det sande Udtryk for den.» I dette Werthers Had til de udenfra givne Regler ligger ogsaa hans Afsky for alle Kunstudtrykkene paa Skønhedens Omraade som paa Samfundets. Derfor skærer Werther Tænder af Forbitrelse, naar Fyrsten, som har lidt Skønhedssans, i Samtale med ham om Kunst, overfor Werthers personlige Udbrud lige med et i den bedste Mening plumper ud med et eller andet stemplet æstetisk Kunstord; derfor oprøres han i Samtalerne med Albert over det færdige Register af Samfundsdomme, denne har til sin Raadighed: «Hvor-for, udraaber han, maa dog I Mennesker, naar I taler om en Sag, straks udbryde: det er dumt, det er klogt, det er godt, det er ondt! Hvad vil det altsammen sige? Har i derved udforsket Handlingens indre Forhold, de Aarsager, hvorfor den skete, hvorfor den maatte ske? Havde I det, saa vilde I ikke være saa hastige med Eders Domme.» Derfor oprøres han over Gesandstens Pedanteri, naar denne retter smaalig Stil i hans Em-bedsbreve; derfor ønsker han al Landsens Ulykke over den teologiske Blaastrømpe, der har ladet de smukke Nøddetræer i Præste-gaardshaven hugge om; derfor saares han med ét Ord dybere end fornuftigt er af al død Lærdoms anmassende Paastande, af alt livløst og højtideligt Formvæsen, alle Samfunds-Rangfølgens Fordringer paa Underordning og Lydighed.